

REMINIS- CENS - AT ANVENDE FORTIDEN PÅ NY

Af Ove Dahl og
Søren Federspiel

De modstridende diskussioner mellem historikere og folklorister om erindrings betydning i forskningen præsenteres som baggrund for en tredje tilgang. Med udgangspunkt i USA og England er der udviklet en metode til at bruge erindringen i ældre-forsorgen. Her kan historikere/folklorister få et andet grundlag at arbejde på til gavn for faget og de ældre.

Spørgsmålet om erindringens status i den historiske forskning herunder folkelivsforskningen - har efterhånden optaget en del plads både inden som uden for SFAH's rammer.

Debatten har afsløret væsensforskellige opfattelser af, til hvad og hvordan erindringer kan bruges. De forskellige opfattelser falder ret nøje sammen med forskellige traditioner inden for fag som historie, folkloristik og andre kulturhistoriske/etnografiske fag.

Fra faghistorisk side er det blevet fremhævet, at erindringen hovedsageligt kan bruges som illustration til mere hug- og stikfaste kildegrupper. I kildekritisk forstand er den værdi, erindringen kan tillægges yderst begrænset. Vejet op mod traditionelle historiske kilder findes erindringen for let.

I den folkloristiske, kulturfaglige lejr fremhæves det, at erindringen taler for sig selv. Det, den enkelte husker, den opfattelse han giver udtryk for, er, hvad han har oplevet, hans billede af virkeligheden, hans sandhed. Det være sig af begivenhedsforløb, sociale sammenhænge, landskaber eller personer. Om et bestemt begivenhedsforløb er eksempelvis tids- eller stedfæstet anderledes end, en kildekritisk vurdering er nået frem til, det er mindre væsentligt for folkloristen. Det interessante er den enkeltes opfattelse af, hvordan det var. Som sådan kan erindringen give indsigt i forhold og sammenhænge, om hvilke traditionelle historiske kilder er tavse.

Det, den traditionelle kildekritik slår ned på som usikkerhed og upålidelighed, beretningens subjektive konstitution, er netop det, folkelivsforskningen tager udgangspunkt i som værdifuldt og interessant.

Internationale erfaringer

For at tilføje debatten en ny tilgangsvinkel kan man se på anvendelsen af erindringer i en international sammenhæng, hvor stadig flere faggrupper bruger erindringer inden for deres arbejdsfelt. I England og USA har "oral hi-

Frivillige medarbejdere i Age Exchange 's "hands-on " museum i London.

Erindringskasse fra Age Exchange om indkøb før i tiden

story" traditionen på mange måder fået karakter af en folkelig historiebevægelse. Begrebet "oral history" dækker et bredt spektrum af ideer og synspunkter omkring begrebets videnskabelige karakter, indsamlingsformer, informanternes sociale baggrund osv. Som den bredeste begrebsbestemmelse kan man måske definere "oral history" som indsamling og/eller bearbejdning af mundtlige kilder, der forstås som "folks egen fremstilling av sitt liv og sine omgivelser, altså folks minder, fortalt til andre eller nedskrevet egenhændig".² I den engelske udgave af "oral history" tillægges erindringsaktiviteterne ofte et kulturpolitisk perspektiv. I ønsket om at se historien nedefra ses erindringerne som et unikt materiale. "Oral history" betragtes, som et instrument til at demokratisere historieforskningen- og skrivningen. I en mere ideal forstand er sigtet, at give folket dets historie tilbage ved at lade folket selv skrive sin historie.³

Reminiscens

De ideale fordringer søger man på mange måder at virkeliggøre gennem den såkaldte reminiscens-metode. Med udtrykket reminiscens forstår man almindeligvis den systematiske genkaldelse - og i mange tilfælde formidling - af erindringer. Metoden stammer fra USA og er nu med udgangspunkt i England ved at brede sig til resten af Europa.⁴ Metoden anvendes både inden for kultur-, undervisnings-, social- og sundhedsområderne. Ældre kan indgå i en skolesammenhæng og dermed bidrage til en øget historiebevidsthed hos børn og unge, eller ældre fortæller, tematiserer og dramatiserer deres erindringer i mindegrupper for siden at optræde på skoler, plejehjem, dagcentre.

Erfaringerne fra de seneste 20 års brug af reminiscens-metoden i USA og England viser en generel positiv mentalhygiejnisk effekt. De ældre får det bedre og føler større velvære, når de fortæller om deres liv. Erindringerne er med til at fastholde de ældres identitet i en fase af deres liv, hvor netop følelsen af identitet, selvværd og selvkontrol er truet. Truslen kan

komme efter en flytning fra gammelkendte omgivelser til et nyt, uvant plejehjemsmiljø. Fra undersøgelser ved man, at reminiscensaktiviteten øges ved ændringer og overgange.

Udover at være identitetsbevarende viser erfaringerne, at reminiscens-aktiviteter gennem gruppearbejde indeholder flere fordele, og det er den brug af reminiscens, som kræftigst har etableret sig i metodeudviklingen i ældreomsorg internationalt. Med begreberne "reminiscensterapi" eller "mindegrupper" forstås "planmæssig tilrettelæggelse af gruppearbejde med klienter og patienter i ældreomsorg og psykiatri med henblik på at stimulere udveksling og uddybelse af minder".⁵

Mindegrupper giver f.eks. mulighed for, at nye fællesskaber vokser frem. Mange fremhæver desuden et generelt øget aktivitetsniveau samt en forstærket interaktion deltagerne imellem. Fra Stone House Hospital ved London sammenfattes nogle af erfaringerne således:

"Den mest markante ændring, man kunne iagttage under erindringsarbejdet, var sandsynligvis den stigende parathed til at deltage og engagere sig i diskussionen. De ældres bidrag blev mere levende og spontane og man kunne i nogle tilfælde observere ellers tilbageholdende og forvirrede deltagere stille spørgsmål til andre, og i det hele taget give impulser og anvisninger i forhold til gruppens interaktion. Det vigtigste var imidlertid, at vores patienter syntes, at nyde den erfaring, at være en del af gruppen. Ikke alene deltog de med begejstring i møderne, men de begyndte også bagefter at tale om det med sygeplejerskerne på afdelingen."⁶

Reminiscens-aktiviteterne giver endvidere medarbejderne et værdifuldt kendskab til den enkelte - herunder hvilke evner og ressourcer personen indeholder - og de får dermed bedre mulighed for at forstå og hjælpe med at tackle nogle af de problemer, den ældre møder nu samt igangsætte egnede aktiviteter og beskæftigelsestilbud.

Erindringsaktivitet blandt mandlige beboere på Sct. Joseph Plejehjem i København.

"Meget andet taler for brugen af reminiscens . For mennesker, som er meget lidt aktive i nuet, kan fortiden give det mest levende samtalemønne, og derfor fungere, som et fortræffeligt fokus på sociale aktiviteter med andre mennesker i alle aldre. En af de stærke sider ved reminiscens er, at det kan anvendes som omdrejningspunkt for en række lystbetonede aktiviteter, fra klar regelret socialisering til det at skrive, male, spille musik, optræde og modtage/ give undervisning. Udflugter og praktiske aktiviteter som madlavning, havearbejde, rengøring og spisning kan stimulere og blive stimuleret af erindringer. Fælles aktiviteter på tværs af generationer og social baggrund kan have reminiscens både som udgangspunkt og resultat."⁷

Citatet stammer fra en omfattende håndbog i reminiscens, som den engelske "Age Exchange

Theatre Trust" i London har udsendt. Et nyligt besøg viste, at denne institution på mange felter fungerer, som et internationalt inspirationscenter hvorfor den også er blevet udnævnt til hovedkvarter for det nye europæiske reminiscens netværk. Som det fremgår af navnet arbejder man med forskellige former for dramatisering af ældres erfaringer - både med amatører og professionelle skuespillere og Age Exchange huser England's førende gruppe inden for reminiscens-teater. En del af teateraktiviteterne foregår på tværs af generationer med inddragelse af børn og unge. På det tilknyttede Reminiscence Centre findes bl.a. et såkaldt "hands-on" museum, hvor alle genstande må berøres og anvendes. Desuden driver man en omfattende kursusvirksomhed for personalegrupper fra ældresektoren, undervisningsområdet, kultur- og folkeoplysningsområdet m.v. Til at understøtte reminiscens-

arbejdet på plejehjem, skoler, hospitaler udvikles endvidere erindringskasser til udlejning. Der er hidtil udviklet 25 forskellige kasser med temaer som børnelege, køkken/husarbejde, sygdom og sundhed, at gå i byen.

Dansk sammenhæng

Brugen af erindringer via reminiscens-metoden indeholder i dansk sammenhæng store faglige udfordringer bl.a. inden for pleje- og omsorgsområdet - og hele ældreområdet generelt - både for de ansatte personalegrupper og interesserede historikere, folklorister m.fl.⁸ Pleje- og omsorgsområdet for ældre er i disse år inde i en omstillingsproces, hvor man fra mange sider efterlyser en humanistisk og kulturel dimension. De traditionelle pleje- og omsorgstilbud er overvejende udviklet med henblik på at hjælpe mennesker med fysiske handicaps. I en rapport omkring efteruddannelse inden for demensområdet fra Danmarks Pædagogiske Institut slås til lyd for en holdningsændring fra en traditionel plejeorienteret synsvinkel til en mere socialpædagogisk menneskeforståelse, der ikke kun ser på beboerens mangler og på defunktioner, men også på deres muligheder.⁹ At finde og bygge på disse muligheder kræver dog en ekstra indsats fra personalets side. Rapporten efterlyser i den forbindelse bl.a. en øget viden om

- Hvordan man målrettet kan anvende den dementes livshistorie i det daglige arbejde.
- Hvordan man opnår klarhed over, hvilke interesser, evner, færdigheder - og dermed forbundne skjulte ressourcer - de enkelte personer indeholder.

Udviklingsprojekt

Fra plejehjem og dagcentre rundt om i landet ved vi af erfaring, at der gøres meget for at inddrage erindringsaktiviteter. Mange svage ældre kan ikke kapere et traditionelt foredrag, en hel spillefilm m.v., derfor bruger man, hvad man har for hånden: erindringsbøger, plader, gamle blade m.v. Men man mangler

både tid til og erfaring med at udvikle mere samlede og strukturerede tilbud på dette område. Den udenlandske forskning viser, at anvendelse af reminiscens-metoden i en målrettet sammenhæng kræver, at den forberedes, struktureres og ledes. Der er med andre ord tale om et nyt felt inden for det ældre-pædagogiske område, man nu står overfor at skulle udvikle herhjemme.

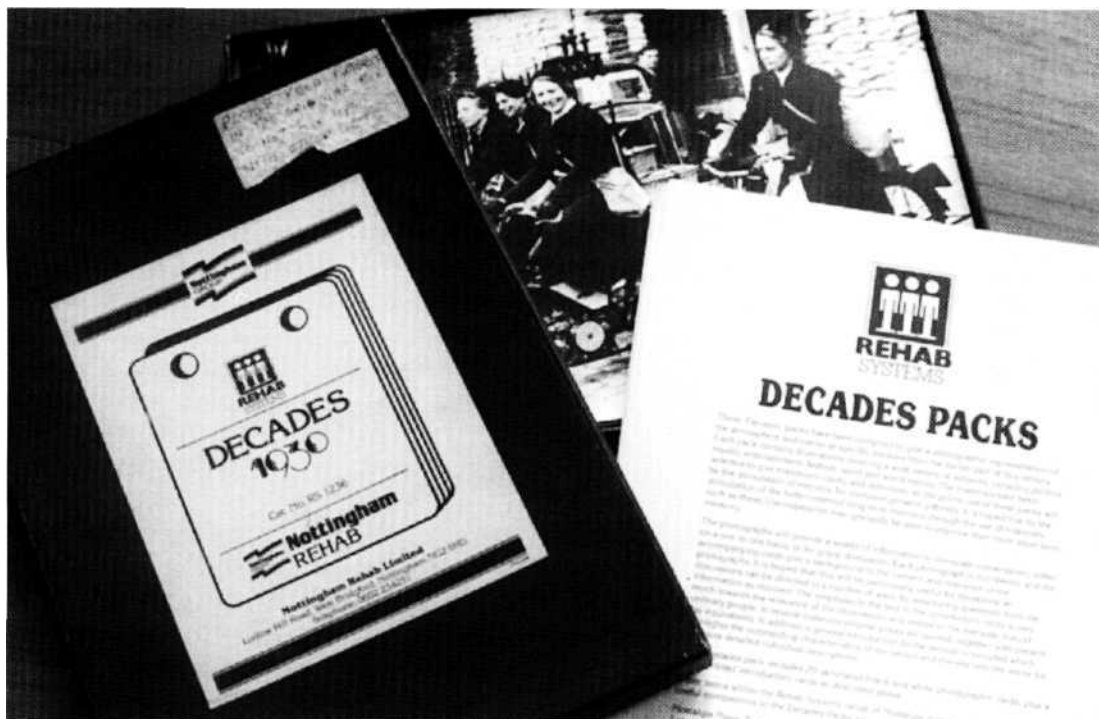
Et af de første initiativer er et treårigt forsøgs- og udviklingsprojekt hos Pensionisternes Samvirke. Formålet er, at afprøve de udenlandske erfaringer med reminiscens på et udvalgt antal plejehjem og dagcentre med henblik på a) at udarbejde arbejds materiale i form af trykt materiale, over-head, video, dias, kassettebånd samt tilhørende arbejds/ idehæfter i.f.t. udvalgte forløb som skoletid, boligforhold, foreningsliv; b) at forestå formidling og tilknyttet kursusvirksomhed for de forskellige personalegrupper inden for pleje- og omsorgsområdet for ældre.

Med projektet håber vi at få svar på spørgsmål, som

- Hvordan forberedes, gennemføres og evalueres erindringsarbejde for svage ældre?
- I hvor høj grad skal forløb og materiale afstemmes efter deltagerens køn, sociale- og kulturelle baggrund?
- Hvilket materiale kan sætte erindringer i gang og hvordan skal det anvendes?
- Hvordan organiseres og tilrettelægges aktiviteterne i.f.t. institutionernes hverdag?
- Hvilken virkning har aktiviteterne haft på deltagerne?

Spørgsmål

I forhold til den oprindelige problemstilling omkring brugen af erindringer stiller reminiscens-metoden nogle nye spørgsmål. Bl.a. må man forholde sig til en ny - og bredere - opfattelse af begrebet tværfaglighed, hvor f.eks. psykologer, psykiatere og gerontologer bliver fremtidige samarbejdspartnere. Hvis metoden slår an og mange nye lokale og folkelige aktiviteter blomstrer op kan man som historiker

Materialepakke med billedserie om 1930 'erne med tilhørende arbejds- og idehæfte udgivet af Nottingham Rehab.

Kursusvirksomhed i reminiscens-metoden, som Age Exchange afholder for en lang række personalegrupper.

heller ikke undgå at tage stilling til den almen diskussion om historiens plads i en kulturhistorisk sammenhæng. I en tid, hvor det levende, folkelige og engagerende er på retur i den samtidshistoriske museumsverden er det måske igen på tide - i tråd med de gamle folkelivsforskere - at gå ud og gøre brug af ældre, som de kulturbærere og lokale ressourcpersoner de i virkeligheden er bl.a. i forhold til nutidens børn og unge.

Noter

1. Artiklens forfattere har begge beskæftiget sig med ældre og erindringsaktiviteter siden starten af 1980'erne i form af værkstedsaktiviteter, foredragsvirksomhed, bog-, radio og videoproduktion, børn/ældreprojekter m.v. Søren Federspiel er leder af Esbjergs Højskoles Erindringsværksted. Ove Dahl er ansat hos Pensionisternes Samvirke til at lede et treårigt forsøgs- og udviklingsprojekt omkring anvendelse af erindringsaktiviteter, som brugbar ældrepædagogisk metode inden for pleje- og omsorgsområdet bl.a. for demente med støtte fra bl.a. Sygekassernes Helsefond og Forskningsministeriets Ældrepulje.
2. Slettan, D : "Muntlig kjeldestoff", i Fladby, R. og Wing, H. (red) : "Lokalsamfund under omstøping", Oslo 1977, s.62. Via tidsskriftet "Oral History. The Journal of the Oral History Society" kan man løbende få et indtryk af bredden, tværfagligheden, de metodiske diskussioner inden for "oral history" i en international sammenhæng.
3. De kulturpolitiske perspektiver, som betyder, at det engelske "oral history" arbejde må ses som mere end brugen af en specifik kildetype, er på en klar og engageret måde blevet fremlagt af den engelske historiker og sociolog Paul Thompson i bogen - med den sigende titel - "The Voice of the Past. Oral History", London 1978.
4. Ken Heap's bog : "Samtaler med ældre - indhold og metode", Socialpolitisk Forlag 1993 indeholder den bredeste introduktion til reminiscens-metoden inden for ældreomsorg på dansk. Den bedste introduktion på engelsk er Bornat, J. (red) : "Reminiscence Reviewed. Evaluations, achievements, perspectives", Open University Press, Buckingham 1994. Bogen indeholder desuden en omfattende oversigt over den internationale litteratur.
5. Heap, K., 1993, s. 144.
6. Andrew Norris og Abu El Eileh : "Reminiscence groups - A therapy for both elderly patients and their staff", Oral History Journal, 11, 1, 1983 s.28.
7. Caroline Osborn : "The reminiscence handbook - Ideas for creative activities with older people.", Age Exchange Theatre Trust, London 1993, s.2-3. Age Exchange driver en udstrakt udgivelsesvirksomhed med såvel erindringslitteratur som mere teoretisk litteratur om reminiscens. Desuden udgiver man tidsskriftet "Reminiscence".
8. Ideen om at anvende erindringsaktiviteter inden for pleje- og omsorgsområdet er tidligere blevet fremsat. Flemming Hemmersam peger på baggrund af eget erindringsprojekt - i artiklen "Erindringspleje", UNIFOL, Årsberetning 1990, København 1991, på hvilket indhold undervisning i kultur kunne indeholde på social- og sundhedsuddannelserne.
På nordisk plan er det først og fremmest i Norge reminiscens-metoden har fundet anvendelse, hvorfor den første nordiske erindringskonference afholdes i Oslo 4.-6. september 1996. I forbindelse med Kulturbym 96-arrangementet "Livskvalitet for ældre" afholder foreningen Kulturrødder et stort tværfagligt seminar om reminiscens inden for kultur-, undervisnings- og sundhedsområderne. Her kan man udover danske oplægsholdere møde fremtrædende repræsentanter fra England, Sverige, Norge og Finland.
9. Eva Bonde Nielsen (red) : "Efteruddannelse inden for demensområdet", Danmarks Pædagogiske Institut, København 1995.

Ove Dahl, cand.mag.,
projektleder hos Pensionisternes Samvirke,
træffes her på tlf. 35 37 24 22,
Tryggevej 100, 2700 Brønshøj, tlf. 31 28 19 28.

Søren Federspiel, cand.phil.,
ekstern lektor ved Københavns Universitet.
Leder af Esbjergs Højskoles Erindringsværksted.
Nybrogade 26, 4., th. 1203 Kbh. K, tlf. 33 13 57 28.